

Leder delad föräldrapenning till fler barn?

En studie om hur pappor och mammors
föräldrapenninguttag påverkar benägenheten
att skaffa ytterligare barn.

I serien RFV ANALYSERAR publicerar Riksförsäkringsverket sammanställningar av resultat av

- utrednings- och utvärderingsarbete

I huvudsak är det frågan om mera omfattande studier av olika försäkringsområden som genomförts på RFV:s initiativ.

Publikationerna i denna serie utarbetas av olika enheter inom Riksförsäkringsverket.

I vissa slag av rapporter i denna serie kan det förekomma uttalanden som pekar på behovet av nya eller ändrade författningsbestämmelser eller rekommendationer på något område. Med anledning av sådana uttalanden tar Riksförsäkringsverket sedan i särskild ordning upp frågan om att ge ut nya eller ändrade författningar och allmänna råd på området. Uttalanden i rapporterna har således ingen självständig ställning som går utöver innehållet i gällande författningar och allmänna råd.

Utgivare: Enheten för forskning och utveckling
 Utvärderingsavdelningen

Upplysningar: Ann-Zofie Duvander
 tel. 08-786 93 99

Gunnar Andersson
Max Planck Institute for Demographic Research
Konrad Zuse Str. 1.
180 57 Rostock, Tyskland

Skriftserier som ges ut av Riksförsäkringsverket:

RFV Föreskriver (RFFS)	Författningar med bindande föreskrifter
RFV Allmänna råd (RAR)	Allmänna råd om tillämpningen av författningar
RFV Vägledning	Beskrivning av författningsbestämmelser, allmänna råd, förarbeten, rättspraxis, exempel och kommentarer
RFV Analyserar	Resultat av utrednings- och utvärderingsarbete
RFV Anser	Tolkningar av rättsläget, uttalande om verkets åsikt i olika frågor och framställningar till regeringen
RFV Informerar	Redovisning av statistik, upplysningar om regler, rutiner och praxis.
RFV Redovisar	Försäkringsanalyser och rapporter av mer begränsad omfattning.

Beställ hos: Riksförsäkringsverkets Kundtjänst Tfn 08-556 799 29

Fax 08-718 29 90

E-post: rfv@ontime.se eller på Internet www.rfv.se

Tryck: Sjuhäradsbygdens tryckeri 2004.

Förord

I föreliggande rapport undersöks sambandet mellan föräldrars uttag av föräldrapenning och fortsatt barnafödande. I studien undersöks om ett stort eller ett litet uttag av mamman respektive pappan påverkar ett pars benägenhet att få ytterligare ett barn. I analysen används longitudinella data om uttag av föräldrapenning och barnafödande av svenska par. Studien baseras på par som bodde tillsammans under slutet av 1980-talet och under 1990-talet. Metoden som används är intensitetsregression. Resultaten från studien kan tolkas i termer av att pappors delaktighet i omsorgen av barn är positivt för det fortsatta barnafödandet i familjen. Detta kan dock inte tas som ett belegg för att jämställdhet verkligen leder till fler barn. Pappors uttag av föräldrapenning sker fortfarande på relativt låga nivåer, och inte alls i samma utsträckning som för mamorna.

Rapporten har skrivits av Ann-Zofie Duvander, Riksförsäkringsverket, och Gunnar Andersson, Max Planck Institute for Demographic Research.

Ed Palmer

Chef för enheten för forskning och utveckling

Innehåll

Sammanfattning	7
English Summary	8
Inledning	9
Bakgrund	11
<i>Kvinnors förvärvsarbete och barnafödande.....</i>	<i>11</i>
<i>Mäns deltagande i hushållsarbete och vård av barn.....</i>	<i>12</i>
<i>Hur kan mäns hemarbete tänkas påverka fortsatt barnafödande?</i>	<i>13</i>
Data och metod.....	16
Resultat.....	19
<i>Påverkan av pappans föräldrapenninguttag på benägenheten att skaffa ett andra barn</i>	<i>19</i>
<i>Påverkan av pappans föräldrapenninguttag på benägenheten att skaffa ett tredje barn</i>	<i>24</i>
<i>Påverkan av mammans föräldrapenninguttag på benägenheten att skaffa ett andra barn</i>	<i>27</i>
<i>Påverkan av mammans föräldrapenninguttag på benägenheten att skaffa ett tredje barn</i>	<i>30</i>
Diskussion	33
Litteratur	35
Appendix A	38
<i>Exponering för risk att skaffa ett andra och ett tredje barn</i>	<i>38</i>
Appendix B	40
<i>Tabeller med fullständiga resultat.....</i>	<i>40</i>

Sammanfattning

I denna studie undersöks sambandet mellan föräldrars uttag av föräldrapenning och fortsatt barnafödande. Det är därmed en studie som är relevant för frågan om huruvida jämställdhet leder till fler barn. Vi diskuterar hur denna påverkan kan se ut och finner att flera tänkbara vägar av påverkan är möjliga. Vi undersöker om ett stort eller ett litet uttag av mamman respektive pappan påverkar ett pars benägenhet att få ytterligare ett barn. Vi analyserar longitudinella data om uttag av föräldrapenning och barnafödande av svenska par med hjälp av intensitetsregression. Studien baseras på par som bodde tillsammans under slutet av 1980-talet och under 1990-talet. Vi förväntar oss att en situation där pappan har en aktivare roll i aktiviteter som rör barnen bör vara förknippad med en något högre fruktsamhet, eftersom ett sådant handlingssätt gör det lättare för mamman att kombinera föräldraskap och förvärvsarbete. Vi finner mycket riktigt en positiv effekt på benägenheten att skaffa såväl ett andra som ett tredje barn av ett måttligt ökat uttag av föräldrapenning från pappans sida. Däremot ser vi ingen positiv effekt för den lilla grupp av pappor som gör ett mycket stort uttag av föräldrapenning. Vi finner också en positiv effekt på tredjebarnsfödandet av ett omfattande uttag från mammans sida. En sådan effekt återspeglar till stor del en situation där mamman inte återvände till förvärvsarbete medan paret inväntade sitt tredje barn. Dessa resultat kan tolkas i termer av att pappors delaktighet i omsorgen av barn är positivt för det fortsatta barnafödandet i familjen. Vi menar dock att detta inte kan tas som ett belägg för att jämställdhet verkligen leder till fler barn. Pappors uttag av föräldrapenning sker fortfarande på relativt låga nivåer, och inte alls i samma utsträckning som för mammorna.

English Summary

In Sweden, a birth of a child induces the right to more than one year of paid parental leave that can be shared between the parents. This paper examines the relationship between the father's and the mother's use of parental leave and the continued childbearing of a couple. Our investigation is based on longitudinal information on registered parental-leave use and childbearing of all intact unions in Sweden during the late 1980s to the late 1990s. We analyze our data by means of event-history analysis. We expect an increased paternal involvement in childrearing to be positively associated with a couple's propensity to have another child since it makes family building more compatible with the mother's labor-force participation. About 85 percent of all fathers use some leave but in most cases, episodes are very brief. We find a positive effect of a father's moderate leave use on both second and third births. We also find a positive effect of a mother's extended leave on third births, indicating that she in such a situation had remained out of labor-market work in anticipation of a next child.

Inledning

I Sverige ses familjepolitiken som en av de viktigaste bakomliggande orsakerna till att en kombination av hög kvinnlig förvärvsfrekvens och ett relativt högt barnafödande kunnat bli möjligt, vilket också är ett av målen med familjepolitiken. Detta innebär även ett mål om jämställdhet. Föräldraförsäkringen gör det lättare att dela på ansvar för hem och försörjning, men jämställdheten i familjen beror bland annat på hur denna försäkring används. En någorlunda jämn fördelning mellan föräldrarna i uttaget av föräldraledighet är då grundläggande. Men leder mer jämställdhet till ett högre barnafödande? Föräldrars fördelning av föräldraledigheten vid ett barns födelse ger en indikation på jämställdheten inom familjen under småbarnsåren. I denna studie undersöks sambandet mellan föräldrars uttag av föräldrapenning och deras fortsatta barnafödande.

Jämlikheten mellan könen anses i allmänhet ha ökat i Sverige under de senaste årtiondena. Många menar att den viktigaste faktorn i denna utveckling är att kvinnor kommit att förvärvsarbeta i allt större utsträckning och så småningom börjat få bättre positioner på arbetsmarknaden. Trots att löneskillnader mellan män och kvinnor kvarstår har de minskat över tiden (le Grand, Szulkin och Tåhlin, 2001), bland annat på grund av att kvinnor i dag har högre utbildning och längre arbetslivserfarenhet än tidigare. Den ökade jämställdheten hänför sig alltså till stor del till att kvinnor gjort framsteg på arbetsmarknaden, ett traditionellt manligt område.

Det verkar dock gå något långsammare för män att göra framsteg på traditionellt kvinnliga områden. Även om mäns andel av hushållsarbetet har ökat under 1990-talet (SCB, 2003) så har kvinnor fortfarande huvudansvaret för hushållsarbete och barnomsorg. Många par får en betydligt mer traditionell uppdelning av sitt hushållsarbete då de skaffar barn (Ahrne och Roman, 1997). Mäns uttag av föräldraledighet kan ses som ett mått på graden av deras ansvarstagande för gemensamma barn och deras deltagande i vården av sådana barn. Pappors användning av föräldraledighet har ökat över tiden, men trots införande av pappamånad och flera kampanjer för att pappor ska använda en större del av föräldrapenningen går utvecklingen långsamt.

En gång i tiden sågs ökad jämställdhet och barnafödande ofta som stående i konflikt med varandra. Kvinnor sågs då stå inför valet att förvärvsarbeta *eller* ägna sig åt familjebildning. Situationen med en sådan konflikt motsvarar inte längre verkligheten i dagens Sverige. I stället ser de flesta kvinnor (och män)

ett fast jobb med en tillräcklig inkomst som en förutsättning för att skaffa barn (se t. ex. Hoem, 1998, Duvander och Olsson, 2001, Persson, 2001).

I dagens situation kan en ökad jämlikhet mellan kvinnor och män i stället ses som befrämjande för barnafödandet. I en situation där både män och kvinnor förvärvsarbetar kan ett delat ansvar av hemanarbetet underlätta för familjelivet. Om män tar mer ansvar i hemmen kan kvinnor inte bara få mer tid till förvärvsarbete. De kan även gemensamt få bättre tidsmässiga och ekonomiska möjligheter till ytterligare barn.

Det är med andra ord möjligt att såväl ökad jämställdhet i hemmen som på arbetsmarknaden befrämjar ett högt barnafödande i dagens Sverige. Den fråga som vi ställer i denna studie är om de mer jämställda familjerna, här mätt genom att föräldrarna i större grad delar på föräldraledigheten, har en större benägenhet att skaffa fler barn än de par som delar föräldraledigheten på ett mer traditionellt sätt.

Bakgrund

Kvinnors förvärvsarbete och barnafödande

Under 1970-talet ökade kvinnors förvärvsarbete snabbt. Kvinnor i Sverige har dock alltid förvärvsarbetat och hemmafrurollen har inte varit så utbredd som ofta görs gällande. Under 1950-talet, hemmafruns guldålder, förvärvsarbetade drygt 40 procent av Sveriges kvinnor i åldrarna 15–70 år (Nermo, 1999). Sedan dess har förvärvsfrekvensen ökat ytterligare och den stora skillnaden jämfört med män är i dag att en stor andel kvinnor arbetar på deltid (för utvecklingen av kvinnors situation på arbetsmarknaden se Bygren, Gähler och Nermo, 2004). Av kvinnor med barn under 7 år deltar nästan 80 procent i arbetskraften, vilket skall jämföras med drygt 90 procent av männen. Av de kvinnor med barn under 7 år som arbetar så arbetar endast 58 procent heltid medan 94 procent av männen arbetar heltid (siffror för år 2000, SCB, 2001). Löneskillnaderna mellan könen har blivit mindre sedan 1970-talet men inte försvunnit. Detta har bland annat att göra med att Sverige har en könssegregerad arbetsmarknad men även med att könsdiskriminering förekommer.

Under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet sjönk antalet födda barn per kvinna i Sverige. Den sjunkande fruktsamheten kopplades då ihop med det ökande kvinnliga förvärvsarbetandet. En vanlig tolkning var att det fanns en konflikt mellan barnafödande och kvinnligt arbetsmarknadsdeltagande eller, i något mer generella termer, mellan familjebildning och kvinnans frigörelse och därmed jämlikheten mellan könen. När barnafödandet sedan ökade under slutet av 1980-talet och början av 1990-talet såg man till stor del detta som ett resultat av Sveriges familjepolitik (Sundström och Stafford, 1992, Bernhard, 1993, Hoem, 1993). Den generösa föräldraförsäkringen, en utbyggd barnomsorg med bra kvalitet och rätt till deltidsarbete för föräldrar sågs som några förutsättningar för att den gamla konflikten mellan jämställdhet och barnafödande till stor del kunnat överbryggas.

Under 1990-talet sjönk barnafödandet återigen och det var då vanligt att man kopplade detta till de inskränkningar i stöden till barnfamiljer som genomfördes under samma period (ds 2001). Nedskärningar och ideliga förändringar kan bland annat ha sänkt förtroendet för föräldraförsäkringssystemet och andra socialförsäkringar (RFV, 1999). Det är även viktigt att komma ihåg att det under andra hälften av 1980-talet var en ekonomisk högkonjunktur i Sverige och det höga barnafödandet under denna period till viss del kan ses som en följd av detta. Det låga barnafödandet under 1990-talet sammanfaller med en djup ekonomisk lågkonjunktur. Mönstret att ett högt barnafödande i Sve-

rige följer av ekonomisk högkonjunktur och ett lågt barnafödande av lågkonjunktur kallas ibland för pro-cyklisk fruktsamhet (Andersson, 2000).

Det är otvetydigt så att kvinnor – och män – i dagens Sverige väntar med att skaffa barn tills de har uppnått en stabil arbetsmarknadsanknytning och en tillräcklig inkomstnivå. Detta framkommer både av undersökningar av attityder bland unga vuxna (Bernhardt, 2000, Hoem, 2001) och av undersökningar av mönstret i barnafödandet i Sverige (Hoem, 1998, Andersson, 2000, Duvander och Olsson, 2001, Persson, 2001, Duvander och Andersson, 2003).

Mäns deltagande i hushållsarbete och vård av barn

Fördelningen av hushållsarbete är mycket mer ojämnt fördelad bland småbarnsföräldrar än bland barnlösa sammanboende par (Ahrne och Roman, 1997, SCB 2003). Även om den totala arbetstiden för mammor och pappor är ungefär lika lång så spenderar mammor mer tid i hushållsarbete och pappor mer tid i förvärvsarbete (SCB, 2003). En faktor som kan tänkas medverka till en sådan ojämn arbetsdelning är att mammor tar ut största delen av föräldraledigheten. Då mamman är hemma på heltid blir hon ofta ansvarig för det nya hushållsarbete som ett barn medför. Det kan också tänkas att hon då också tar ett större ansvar för annat hushållsarbete som inte är direkt relaterat till barnet. Det kan sedan vara svårt att ändra på en sådan arbetsfördelning. Det visar sig att föräldrarnas uppdelning av ansvar och deltagande i vård av barnen förblir relativt stabilt när barnen blir äldre (Hwang och Lamb, 1997). Fördelningen av föräldrapenningdagar är därmed av särskild vikt för jämställdheten.

Mäns deltagande i hushållsarbete har dock ökat under senare decennier samtidigt som kvinnors tid i hushållsarbete har minskat (SCB, 2003). Detta gör att skillnaderna i tidsanvändning mellan kvinnor och män långsamt har minskat. Fördelningen av uttaget av föräldraledighet har också förändrats långsamt. I dag tar de pappor som utnyttjar föräldrapenning under ett år i genomsnitt ut 32 dagar. Motsvarande siffra för kvinnor är 112 dagar (egna bearbetningar i RFV/Store). Detta är inte en särskilt stor förändring om man jämför med motsvarande siffror från 1980-talet. Det är i dag dock fler pappor än tidigare som tar ut föräldrapenningdagar men många av dem tar ut få dagar vilket gör att genomsnittsantalet dagar förblir relativt lågt. Gruppen av pappor som inte tar ut någon ledighet alls har förändrats snabbt under 1990-talet (Nyman och Pettersson, 2002). I dag är det framför allt pappor som har en låg inkomst och en sämre anknytning till arbetsmarknaden som inte tar ut någon ledighet. De pappor som flitigast använder föräldrapenningen är de som har hög inkomst och är högutbildade samt lever med en högutbildad kvinna med hög inkomst.

Hur kan mäns hemarbete tänkas påverka fortsatt barnafödande?

Det är i dag vanligt att både forskare och politiker uttrycker uppfattningen att en ökad jämställdhet är förknippad med ett ökat barnafödande (Joshi, 1998, Nordh och Oláh, 2002, Landgren-Möller och Batljan, 2002). Det finns även viss empirisk forskning som stödjer en sådan uppfattning (Buber, 2002, Oláh, 2003, Mencarini och Tanturri, 2004). Befintliga studier är dock ofta behäftade med olika metodologiska tillkortakommanden och i de flesta fall är det bara möjligt att undersöka olika delkomponenter av ett så omfattande begrepp som jämställdhet. Det kan därför ifrågasättas om det verkligen finns tillräckligt vetenskapligt stöd för idén att ökad jämställdhet skulle befrämja barnafödandet. Fler studier behövs och fler delaspekter behöver belysas.

Fördelningen av ansvaret för och vården av gemensamma barn är naturligtvis en viktig del av jämställdheten. En anledning till att par som delar vården av barnen relativt lika skulle kunna vara mer benägna att få fler barn än mer traditionella par är att arbetsbördan för kvinnor blir lättare i sådana familjer. Det borde alltså vara mer överkomligt för kvinnor i jämställda par att kombinera förvärvsarbete och barnafödande och från kvinnans synvinkel kan då ett ytterligare barn te sig mer önskvärt. Man skulle kunna uttrycka det så att för kvinnan blir den ökade nyttan av ytterligare ett barn värd den kostnad i tid som detta barn för med sig – eftersom hennes partner tar en större del av denna kostnad. Notera att resonemanget bygger på att kvinnor verkligen önskar sig fler barn. Det utgår också från *kvinnans* preferenser om fler barn och inte mannens. Mannens preferenser beaktas inte alls i detta resonemang.

Det kan även finnas mer indirekta effekter av jämställdhet. Jämställda förhållanden visar sig ofta ge kvinnor bättre hälsa och större tillfredsställelse med sitt parförhållande (se Buber 2002 för en sammanställning av forskning om detta). Även detta kan leda till att en mamma i ett sådant förhållande vill ha fler barn.

Vidare kan olika aspekter av jämställdhet vara av olika vikt. Buber (2002) visar att barnplaner hos österrikiska mödrar inte verkar påverkas av hur mycket allmänt hushållsarbete mannen utför, men däremot av hur mycket han deltar i omsorgen av gemensamma barn. Det viktigaste var dock hur nöjd kvinnan var med hur mycket mannen deltog i barnvården och inte hur mycket han faktiskt gjorde. Vi känner inte till några motsvarande studier om hur mäns barnplaner påverkas av kvinnors deltagande i hushållsarbete samt omsorg av barn. Bubers resultat visar slutligen att den subjektiva *uppfattningen* av arbetsfördelningen i hemmet är viktig vilket betyder att olika personer kommer att vara nöjda med olika arbetsfördelningar.

Det är inte givet att alla kvinnor vill ha en jämn arbetsfördelning i hemmet. När det gäller föräldraledigheten så är det inte alls säkert att de flesta mammor vill dela lika på denna ledighet. De kan i stället vara nöjda med att pappan visar sitt deltagande med en kortare ledighet (RFV, 2003). Föräldraledigheten kan uppfattas som ett privilegium som man inte gärna vill släppa greppet om, särskilt av kvinnor med en relativt dålig situation på arbetsmarknaden (Haas, 1992). I sådana fall är det tveksamt om jämställdhet manifesterad som en jämnt fördelad föräldraledighet skulle leda till att kvinnor oftare vill ha fler barn.

En jämställd fördelning av föräldraledighet kan bero på ett större familje-engagemang från pappans sida, vilket kan tänkas påverka en mamma att vilja ha fler barn med denne man, men den kan också ha andra orsaker. Ett *mycket* stort uttag av pappan kan bero på att mamman inte är berättigad till en rimlig nivå på föräldrapenningen. Det kan också signalera att hon kanske inte är så intresserad av ett aktivt deltagande i barnomsorgen och kanske inte heller av fler barn. Detta borde även påverka pappans preferenser för ytterligare barn med denna kvinna.

Det är viktigt att komma ihåg att beslut om barnafödande inte enbart beror på den kvinnliga partners ställningstagande. En studie baserade på svenska data av Thomson (1997) och Thomson och Hoem (1998) visar att mäns och kvinnors planer och önskemål om att skaffa barn är lika viktiga för om de faktiskt skaffar sig ett (ytterligare) barn tillsammans. Om partnerna hade olika planer avseende barnafödande så var det knappast några par som skaffade ett barn (till). Både män och kvinnor har med andra ord vetorätt när det gäller sådana beslut och båda partners inställning väger lika tungt.

Om man ser på de möjliga effekterna av ett ökande engagemang i omsorgen av barn från pappornas sida på deras egen inställning till att skaffa ytterligare barn så kan de vara av lite olika karaktär. Det troligaste, och i Sverige mest politiskt korrekta att förutsätta, är att pappor som deltar i barnvård blir mer intresserade av barn och därmed också får en större benägenhet att skaffa fler barn. I en sådan situation kan effekterna av båda partners mer positiva inställning komma att förstärka varandra. Men det kan också vara så att pappor som deltar mycket i sådan omsorg kommer att inse den stora arbetsbörda som barn faktiskt innebär och därmed vilja begränsa familjens antal barn.

När man undersöker om pappors engagemang i aktiviteter som rör barnen verkligen påverkar det fortsatta barnafödandet måste man beakta att de fäder som deltar mer aktivt i sådana aktiviteter redan från början kan tänkas ha en starkare preferens för fler barn än vad andra pappor har. Detta innebär att ett eventuellt positivt samband mellan familjeengagemang och barnafödande

inte behöver tolkas som att det är pappornas aktivitet som påverkar dem att vilja skaffa fler barn. Ett sådant samband kan med andra ord vara mer av en selektionseffekt än en kausal sådan: det kan vara en viss typ av pappor som både väljer att delta i omsorgen av barnen och att skaffa fler barn.

Det är således inte helt entydigt att ökad jämställdhet, eller en jämnare fördelning av omsorgen om barnen och ett ökat uttag av föräldraledighet från pappornas sida, behöver leda till fler barn. Delad föräldraledighet kan innebära en lättare arbetsbörda för kvinnor samt öka mäns intresse för barn. Det är dock viktigt att utgå både från mannens och kvinnans preferenser och det är inte helt klart att dessa tenderar åt fler barn om möjligheter ges. Till sist kan det tänkbara sambandet mellan delad föräldraledighet och fortsatt barnafödande se olika ut beroende på hur många barn man redan har.

Den enda existerande studie av föräldraledighet och fortsatt barnafödande är gjord av Oláh (2003). Hennes undersökning gäller effekten av pappors uttag av föräldraledighet under 1970-talet och fram till 1992. Resultaten visar att pappor som tagit ut föräldraledighet har en större benägenhet att skaffa ett andra barn. Analysen gör dock inte skillnad på pappor som tagit ut lång ledighet och de som enbart tagit ut en kort ledighet. Under 1990-talet har det blivit ganska ovanligt att pappor inte tar ut någon föräldraledighet alls (Nyman och Pettersson, 2002). Normen har därmed förändrats och kort och lång ledighet signalerar i dag något annat än vad de gjorde på 1970- och 1980-talet. Det är därmed dags för en ny och mer detaljerad undersökning av hur mammors och pappors uttag av föräldrapenning påverkar deras fortsatta barnafödande. Vi bidrar här med just en sådan studie och undersöker om benägenheten att skaffa ett andra och ett tredje barn samvarierar med hur föräldrarna faktiskt delade på föräldraledigheten för det sist födda barnet.

Data och metod

Datamaterialet för denna undersökning kommer från SCBs befolkningsregister och omfattar uppgifter om alla svenska par som fått minst ett barn tillsammans och som är mantalskrivna i ett gemensamt hushåll. Materialet baseras på par där kvinnan är mellan 19 och 42 år. Sådana par följs under perioden 1988 till 1999 för att undersöka om de får ytterligare ett barn tillsammans. Ett par inkluderas i undersökningen från den tidpunkt de fått ett barn tillsammans fram till att de får ytterligare ett barn eller att de lämnar undersökningen vid slutet av 1999, då kvinnan blivit 43 eller då det gått 10 år sedan det yngsta barnet föddes. De par som flyttar ifrån varandra utesluts också vid en sådan tidpunkt från undersökningen. Tidigare studier visar att knappt en fjärdedel av alla nyblivna par med barn flyttar isär inom en 7-årsperiod (Andersson, 2002).

Datasetet omfattar uppgifter om föräldrarnas årliga taxerade inkomst av förvärvsarbete, i vilket även ersättning från Försäkringskassan i form av föräldrapenning och sjukpenning inkluderas. Det finns också en separat uppgift om omfattningen av utbetald föräldrapenning men inte information om antal uttagna dagar med föräldrapenning eller ledighetens längd. I utbetald föräldrapenning ingår både föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning, dvs även pappdagarna och vård av sjukt barn. Som ett mått på omfattningen av föräldrapenninguttag relaterar vi den utbetalda ersättningen till den totala förvärvsrelaterade inkomsten under de två första åren efter att ett par fått ett barn. Benägenheten att få ett andra barn relateras till föräldrapenninguttaget under de två åren efter första barnets ankomst medan analyserna avseende ett eventuellt tredje barn baseras på uttaget under de två åren efter andra barnets födelse.

Eftersom inkomstuppgifterna i detta material baserar sig på årliga data väljer vi att endast studera beteendet av föräldrar som fått ett barn i januari. På detta sätt sammanfaller våra tvåårsperioder med hela kalenderår. En tvåårig period gör att de flesta föräldrar har hunnit avsluta sin sammanhängande föräldraledighet inom denna tidsram. Att mäta föräldrapenninguttaget under endast ett år vore en för kort tid, särskilt då pappor ofta tar ut en eventuell längre föräldraledighet i slutet av perioden, mer än ett år sedan barnet föddes. Valet av tvåårsperiod innebär vidare att vi är tvungna att utesluta de par som får ytterligare ett barn redan inom en sådan tidsram. Vi undersöker ju hur benägenheten att få ytterligare ett barn kan tänkas påverkas av hur föräldrarna disponerade sin föräldraledighet under denna tvåårsperiod. Ungefär en femtedel av de barn som föds kommer till världen inom en så kort tidsperiod som

24 månader efter det äldre syskonet födelse. Vid en närmare granskning av dessa fall finner vi att både mammorna och papporna då tagit ut något mer föräldrapenning, vilket kan förklaras av att de tagit ut föräldrapenning även för det nya barnet.

Med dessa restriktioner baserar sig denna studie på 34 000 par som fått ett första barn och 27 000 par som fått ett andra barn. Vi undersöker om dessa par fått ett ytterligare barn under 1988 till 1999. Detta resulterar i 24 000 andrabarnsfödslar och 8 000 tredjebarnsfödslar under den perioden. Ungefär en femtedel av dessa födslar inträffar dock inom två år från det tidigare barnets födelse och innefattas därmed inte av denna studie.

Vårt mått på föräldraledighet indikerar hur länge en förälder varit hemma och då avstått från lön och i stället fått föräldrapenning. Det är dock viktigt att komma ihåg att det endast anger hur stor del av den intjänade förvärvsinkomsten som kommer från föräldraförsäkringen. Det är inte ett direkt mått på den verkliga tidsanvändningen eftersom man kan använda föräldrapenningen på många olika sätt och graden av förvärvsarbete också kan förändras under de två studerade åren. Exempelvis tar en del föräldrar ut föräldrapenning alla dagar i veckan medan andra tar ut färre dagar per vecka med ett större inkomstbortfall. Men även om det finns variationer i användning så finns det naturligtvis ett starkt samband mellan hur stor andel av årsinkomsten som kommer från föräldrapenning och uttagets längd.

Då det är mycket vanligare att kvinnor tar ut längre föräldraledighet än vad män gör har vi delat in måtten för föräldrapenninguttag i olika kategorier för män och kvinnor.

Pappors föräldrapenningsuttag beskrivs med kategorierna:

- 1) inget uttag,
- 2) mindre än 3 procent av förvärvsinkomsten,
- 3) 3–10 procent av inkomsten,
- 4) 11–25 procent av inkomsten, och
- 5) mer än 25 procent av den totala förvärvsinkomsten.

Mammors uttag beskrivs med kategorierna:

- 1) mindre än 25 procent av förvärvsinkomsten,
- 2) 25–50 procent av inkomsten,
- 3) 51–75 procent av inkomsten,
- 4) mer än 75 procent av inkomsten under de två första åren.

De flesta pappor, närmare 90 procent, tar ut åtminstone någon ledighet men fyra av tio gör ett uttag som motsvarar mindre än 3 procent av förvärvsinkomsten vilket översatt i tid endast motsvarar någon eller några veckors ledighet. Det är troligt att en stor del av sådana uttag görs i samband med födseln och är så kallade pappadagar. Denna kategori pappor har därför ofta varit hemma samtidigt som mamman varit ledig. För de som tagit ut längre ledighet är det troligare att pappan också varit ensam hemma med barnet/barnen. Endast 3–4 procent av de studerade papporna fick mer än 25 procent av sin förvärvsinkomst från föräldrapenningen under de två första åren sedan barnet föddes (se appendix A).

För mammorna är det i stället lika ovanligt att mindre än 25 procent av förvärvsinkomsten kommer från föräldrapenningen. Fyra av tio mammor får 25–50 procent av sin inkomst från föräldraförsäkringen och ytterligare fyra av tio ligger i intervallet 51–75 procent. En nivå på 50 procent motsvarar här i grova mått ungefär ett års föräldraledighet. De cirka 15 procent av mammorna som fått mer än 75 procent av sin inkomst från föräldrapenningen kan antas ha varit hemma under merparten av de två åren efter att barnet föddes.

För att närmare undersöka de olika kategorierna av föräldrar jämförde vi familjernas inkomstfördelning i de olika grupperna. Det visar sig att för kategorierna med en förälder med ett högt respektive lågt föräldrapenninguttag så finns det en större andel familjer med en låg förvärvsinkomst än för övriga grupper. Dessa ytterlighetsgrupper skiljer sig därmed från de andra och resultaten angående dem bör tolkas med viss försiktighet. En mycket låg förvärvsinkomst kan betyda att en eller båda föräldrarna står utanför eller har svag anknytning till arbetsmarknaden. Detta kan leda till mer specifika överväganden om vem av föräldrarna som ska använda föräldraledigheten.

De variabler som används i undersökningen finns redovisade i appendix A. Metoden är intensitetsregression. Denna metod tar hänsyn till både *om* något kommer att inträffa (att paret skaffar ett barn till) och *hur lång tid* det tar tills en studerad händelse sker. För metodbeskrivning, se till exempel Allison (1984) eller Blossfeld och Rohwer (1995). I allmänhet skaffar föräldrar som fått ett första barn också ett andra barn (om de inte dessförinnan flyttar isär) och i detta fall anger metoden främst hur lång tid det tar tills ett sådant barn kommer till världen. När det gäller benägenheten att skaffa ett tredje barn rör det sig mer *om* detta kommer att ske. Ungefär hälften av alla tvåbarnsföräldrar skaffar också ett tredje barn. Det är viktigt att understryka att analyserna inte visar slutgiltigt antal barn utan beskriver intensiteten i barnafödandet under den period som studeras. För en beskrivning av slutgiltigt barnafödande, se SCB (2002).

Resultat

I undersökningen redovisas effekterna av pappans respektive mammans föräldrapenninguttag på benägenheten att skaffa ett andra respektive ett tredje barn. Resultaten presenteras i två versioner. I ett första steg presenteras en modell som visar effekten av olika föräldraledighetsuttag när man kontrollerar för ett antal grundläggande demografiska faktorer. Dessa är *mammans ålder, åldersskillnaden mellan mamman och pappan, yngsta barnets ålder och kalenderår*. Dessutom är effekterna av mammans uttag kontrollerade för effekterna av pappans uttag och vice versa. Genom att kontrollera för effekterna av sådana faktorer undviker vi att blanda ihop effekter av demografiska familjekaraktistika med effekter av föräldrapenninguttag.

Olika mönster av föräldrapenninguttag kan även hänga samman med parens olika socioekonomiska karaktistika. Exempelvis vet vi att pappor med högre *utbildning* tar ut mer föräldrapenning än andra pappor. Det är därför viktigt att kontrollera för sådana faktorer. Om det är så att pappor med hög utbildning tar ut mycket föräldrapenning och dessa, oavsett hur mycket föräldraledighet de tar i anspråk, också har en större benägenhet att skaffa ytterligare barn är det troligt att en positiv effekt av pappaledighet kommer att försvinna när vi också kontrollerar för utbildning. Den bakomliggande orsaken i en sådan situation är utbildningsnivån. Detsamma kan gälla för *inkomst*. I ett antal kompletterande modeller redovisas därför hur effekterna av föräldrapenninguttag ser ut när vi kontrollerar för såväl demografiska som socioekonomiska karaktistika (inkomst och utbildning) av föräldrarna. De demografiska variablerna kan ses som de mest grundläggande och av störst vikt för benägenheten att skaffa ytterligare barn. De socioekonomiska faktorerna är i allmänhet också viktigare än mammans och pappans föräldraledighetsuttag. Det som studeras här kan därmed ses som en kompletterande aspekt där vi får mer kunskap om ytterligare en faktor som har samband med fruktsamheten. Till alla figurer som presenteras finns de fullständiga resultaten av skattade modeller redovisade i appendix B.

Påverkan av pappans föräldrapenninguttag på benägenheten att skaffa ett andra barn

I figur 1 presenteras effekten av pappans föräldrapenninguttag på ett pars benägenhet att skaffa ett andra barn, kontrollerat för parets demografiska karaktistika och för mammans föräldrapenninguttag. Det är tydligt att benägenheten att skaffa ett andra barn är betydligt större om pappan gjort ett

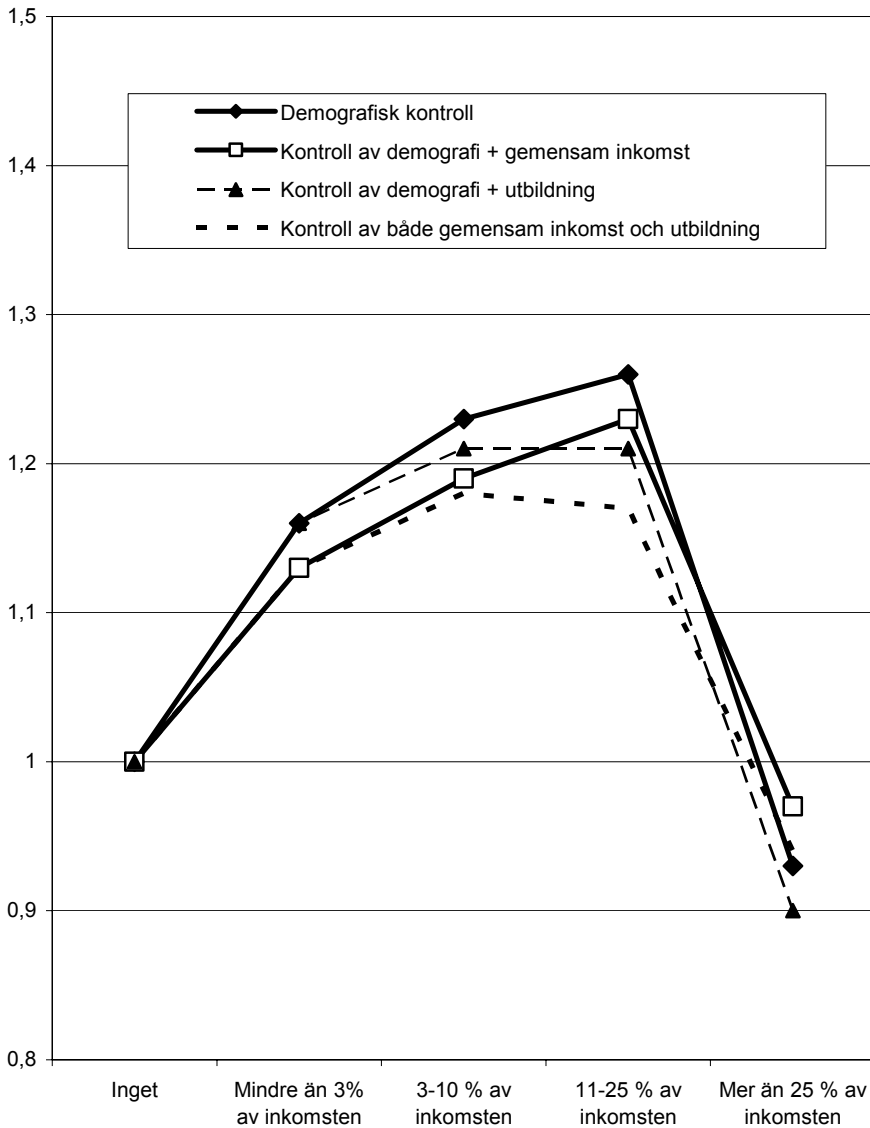
föräldrapenninguttag i samband med det första barnets födelse än om han inte alls utnyttjat föräldrapenningen. Benägenheten är 16 procent större för de pappor som tar ut en mycket kort ledighet än för de som överhuvudtaget inte tar ut någon föräldrapenning. Benägenheten att skaffa ett andra barn ökar även med storleken av föräldrapenninguttaget så att gruppen där pappan får upp till en fjärdedel av sin inkomst från föräldraförsäkringen har en 26 procent högre fruktsamhet än de par där pappan inte alls tar ut föräldraledighet. Detta mönster bryts dock när man kommer till den lilla grupp pappor som tagit ut en mycket stor föräldraledighet. I familjer där pappan får mer än en fjärdedel av sin inkomst från föräldrapenningen är benägenheten att skaffa ett andra barn lägre än för de familjer där pappan inte alls utnyttjat föräldraförsäkringen.

Figur 1 Påverkan av pappans föräldrapenninguttag på benägenheten att skaffa ett andra barn

I figur 2 ser vi att huvudmönstret inte påverkas nämnvärt av att vi också kontrollerar för utbildning och/eller inkomst. Sammanfattningsvis kan man därmed dra slutsatsen att om pappan tar ut en del föräldrapenning i samband med första barnets födelse är detta positivt för benägenheten att skaffa ett andra barn, även oberoende av föräldrarnas inkomst och utbildning. Undantaget utgörs av den lilla grupp av pappor som får en mycket stor andel av sin inkomst från föräldrapenningen. Resultaten kan kanske tolkas som att det är positivt för barnafödandet om pappan visar delaktighet i barnvården genom ett föräldrapeninguttag, men att det kan vara negativt för barnafödandet om han tar en alltför stor del av föräldraledigheten. Ett mycket stort uttag av pappan kan tyda på en jämställd fördelning av barnvården i familjen, men det kan också bero på faktorer som vi inte har några upplysningar om. Det kan vara orsakat av sjukdom hos mamman, att mamman inte är berättigad till någon rimlig föräldrapenning (till exempel på grund av att hon är studerande), eller att pappan förlorat sitt jobb. Denna lilla grupp utgörs sannolikt till stor del av familjer där föräldrarna inte följt det gängse mönstret av att först se till att ha fast jobb med bra lön för att sedan skaffa barn.

Figur 2 Påverkan av pappans föräldrapenninguttag på benägenheten att skaffa ett andra barn. Modeller med olika kontroller

Påverkan av pappans föräldrapenninguttag på benägenheten att skaffa ett tredje barn

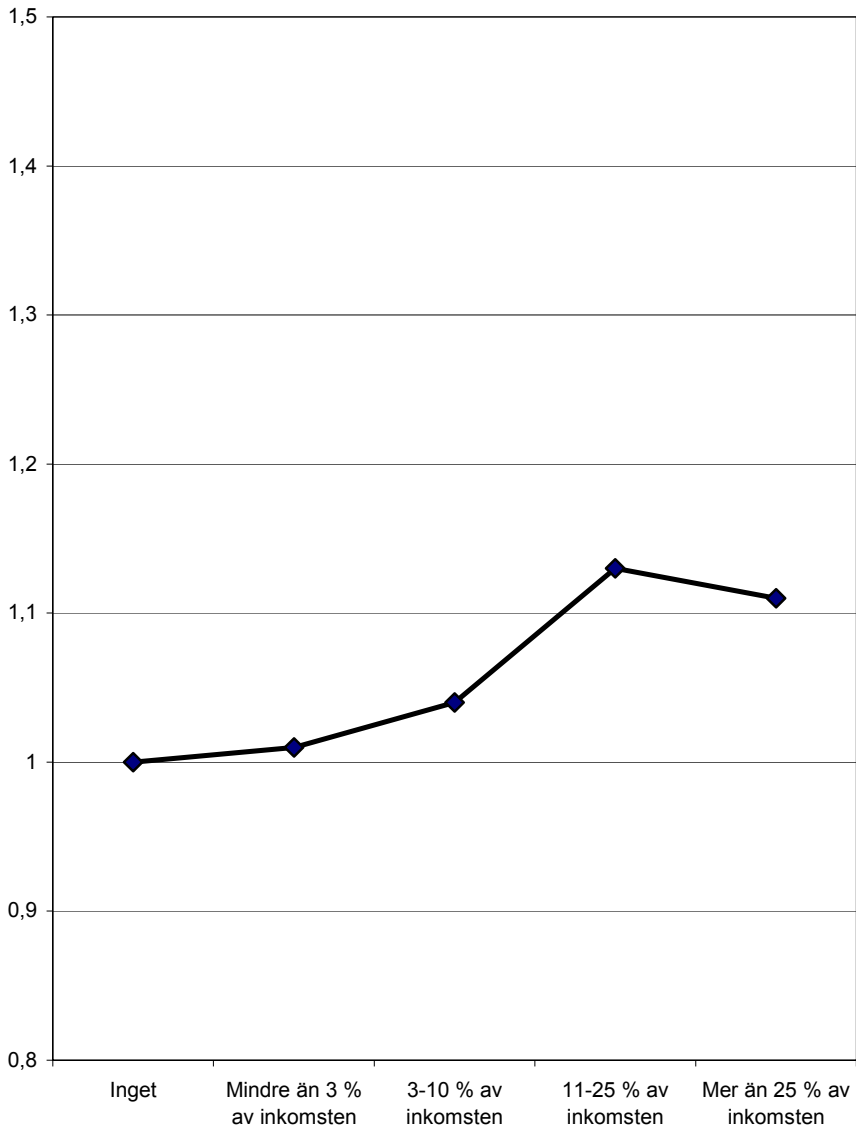
Vi undersöker härnäst gruppen av föräldrar som står inför valet att skaffa sitt tredje gemensamma barn. Det är mindre vanligt att skaffa ett sådant barn och de som väljer detta kan därför delvis ha andra karakteristika än övriga föräldrar. Tidigare studier visar att det inte finns stöd för idén att familjer med en könsmässigt mer traditionell inkomstfördelning får fler barn än andra familjer. Mammor med en högre förvärvsinkomst har en större benägenhet att skaffa ett tredje barn, medan pappor uppvisar ett u-format mönster där de med lägst och de med högst inkomst har störst benägenhet att skaffa ett tredje barn (Duvander och Andersson, 2003).

I figur 3 kan utläsas att benägenheten att skaffa ett tredje barn återigen ökar med pappans föräldrapenninguttag. Effekten är entydigt positiv men märks främst vid relativt stora uttag och är mindre än för andrabarnsfruktsamheten. Par där pappan får mer än 10 procent av sin inkomst från föräldrapenningen har en drygt 10 procent större benägenhet att skaffa ett tredje barn jämfört med de par där pappan inte alls använder föräldrapenningen.

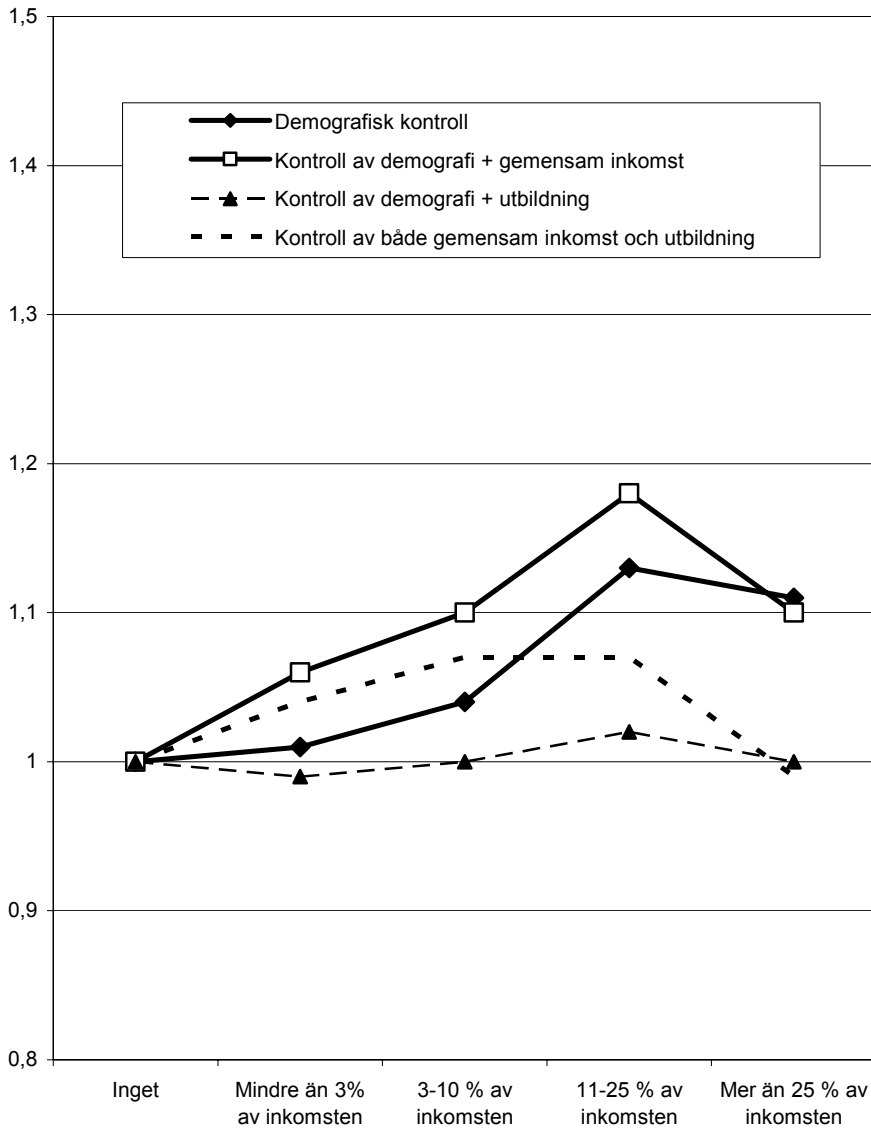
Detta mönster är dock inte helt opåverkat av föräldrarnas socioekonomiska karakteristika. I figur 4 ser vi att effekten av pappans föräldraledighet påverkas av kontroller för såväl inkomst som utbildning. När vi kontrollerar för parets inkomst ökar effekten av pappans föräldrapenninguttag. När vi kontrollerar för föräldrarnas respektive utbildningsnivå, men inte för inkomst, så försvinner i stället effekten av pappans föräldrapenninguttag. Tidigare studier visar att utbildning har en positiv effekt på benägenheten att skaffa ett tredje barn och även att de med högre utbildning tar ut mer föräldrapenning än andra (Sundström och Duvander, 2002, Nyman och Pettersson, 2002). Vid kontroll av både inkomst och utbildning är benägenheten att skaffa ett tredje barn störst då pappan tar ut en mellanstor föräldraledighet. Benägenheten är då 7 procent större än i situationen där pappan varken tar ut någon föräldrapenning alls eller där han får mer än en fjärdel av sin inkomst från föräldraförsäkringen.

Sambandet mellan pappors föräldraledighetsuttag och benägenheten att skaffa ett tredje barn hänger med andra ord också samman med både inkomstnivå och utbildning. Det är därför viktigt att kontrollera för dessa faktorer för att få en mer korrekt bild av det verkliga sambandet mellan föräldraledighet och barnafödande.

Figur 3 Påverkan av pappans föräldrapenninguttag på benägenheten att skaffa ett tredje barn

Figur 4 Påverkan av pappans föräldrapenninguttag på benägenheten att skaffa ett tredje barn. Modeller med olika kontroller

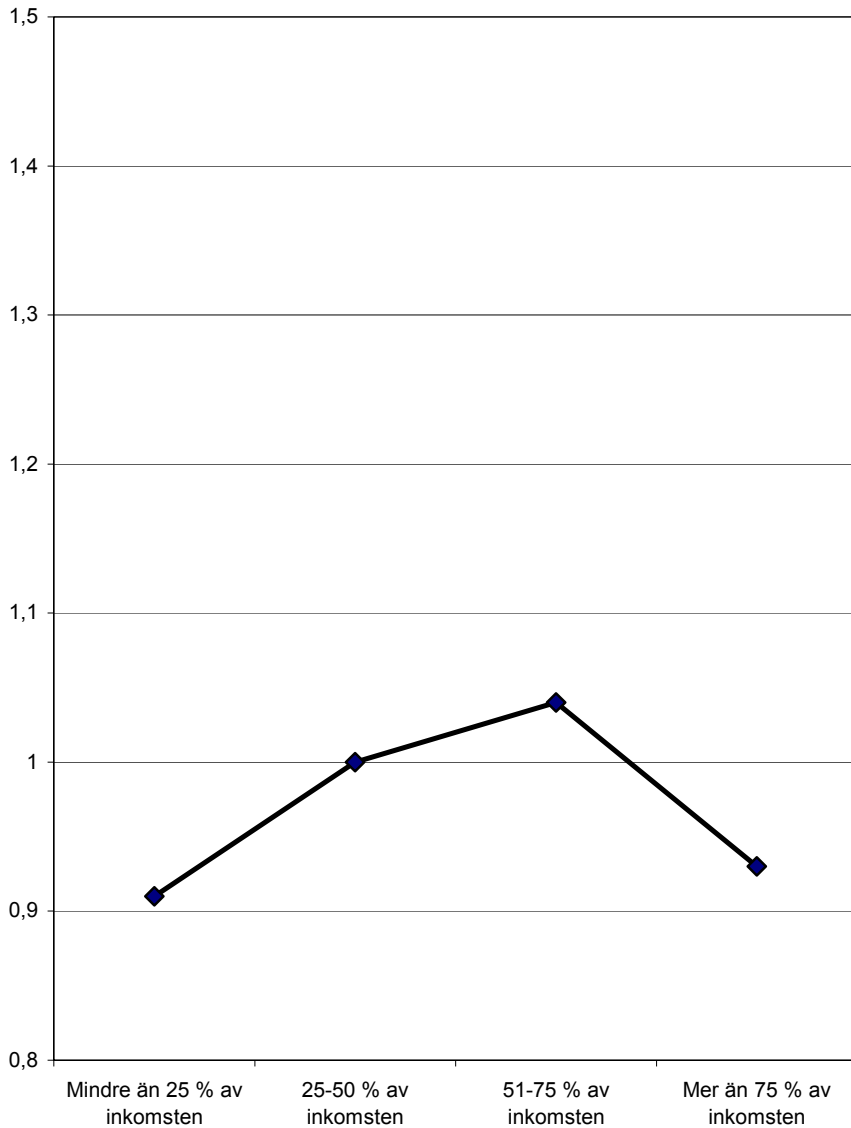
Påverkan av mammas föräldrapenninguttag på benägenheten att skaffa ett andra barn

Även om mamman i de flesta fall tar ut den största delen av föräldrapenningen finns det variationer även i hur detta uttag ser ut. En mamma som under de två första åren får mindre än en fjärdel av sin inkomst från föräldrapenningen har antagligen bara tagit ut en kort och koncentrerad ledighet. Hon kan också ha sparat en stor del av föräldrapenningen för senare ledighet – eller överlåtit den på pappan. En mamma som får en mycket stor del av sin förvärvsinkomst från föräldraförsäkringen har ofta förlängt ledigheten genom att ta ut färre dagar i veckan under en längre tid och därmed undvikit att förvärvsarbeta under den aktuella tvåårsperioden. Hon kan också ha gått ner i arbetstid efter att hon återvänt till ett tidigare jobb. Om mamman tar ut mycket föräldraleddighet är det mindre troligt att det också finns utrymme för stora uttag av pappan.

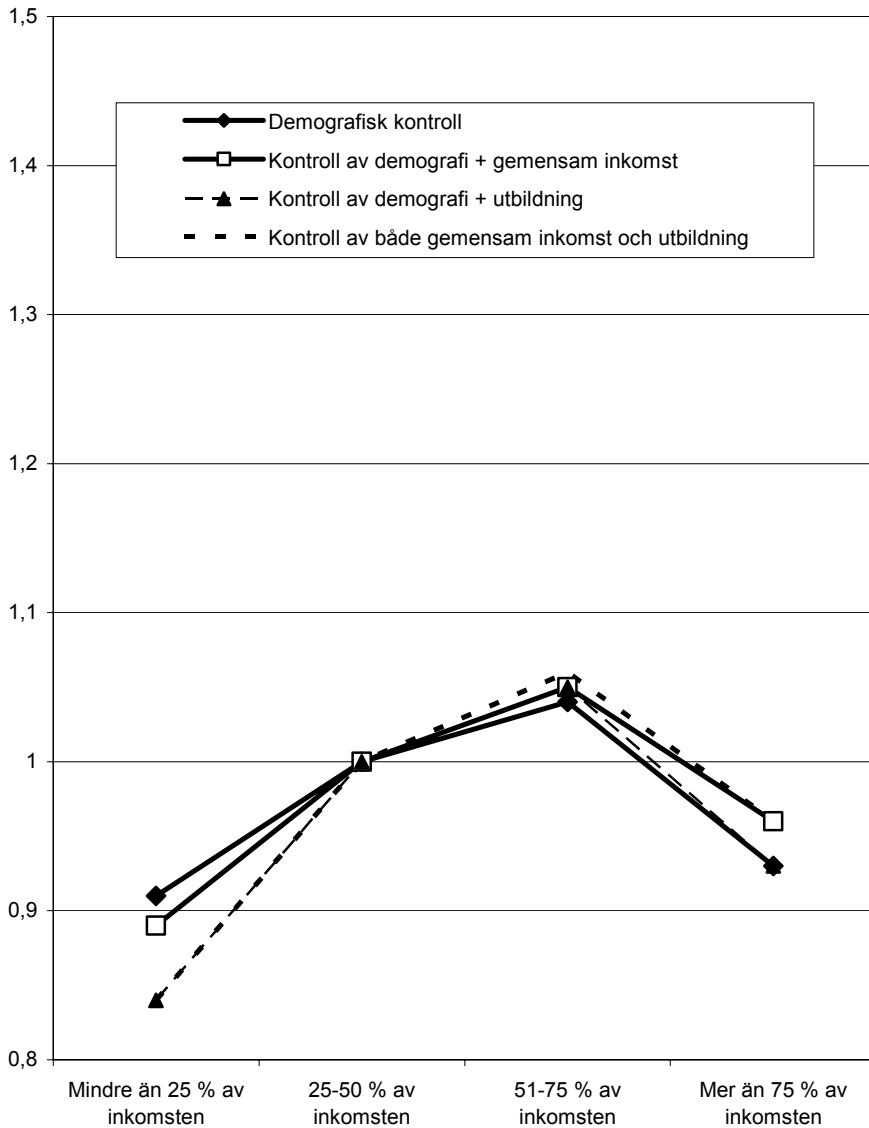
I figur 5 ser vi att de par där mamman får mellan en och tre fjärdelar av sin inkomst från föräldraförsäkringen har störst benägenhet att skaffa ett andra barn. Dessa grupper representerar det vanligaste uttagsmönstret. De mammor som har antingen en ovanligt låg eller en ovanligt hög andel av sin inkomst från föräldrapenningen har en nästan 10 procent mindre benägenhet att få ett andra barn. Detta mönster kvarstår i stora drag även när vi kontrollerar för föräldrarnas inkomst och utbildningsnivå, vilket framgår av figur 6. I modellen med kontroll för både inkomst och utbildning är det framför allt paren där mamman tagit ut en exceptionellt liten föräldrapenning som avviker med en lägre fruktsamhet.

Resultaten av hur mammas föräldrapenninguttag påverkar andrabarnsfruktsamheten visar att de par där mamman betar sig enligt det gängse mönstret är de som också har störst benägenhet att skaffa ett andra barn. Detta tyder på en stark norm både kring föräldrapenninguttag och ett andra barn.

Figur 5 Påverkan av mammas föräldrapenninguttag på benägenheten att skaffa ett andra barn

Figur 6 Påverkan av mammas föräldrapenninguttag på benägenheten att skaffa ett andra barn. Modeller med olika kontroller

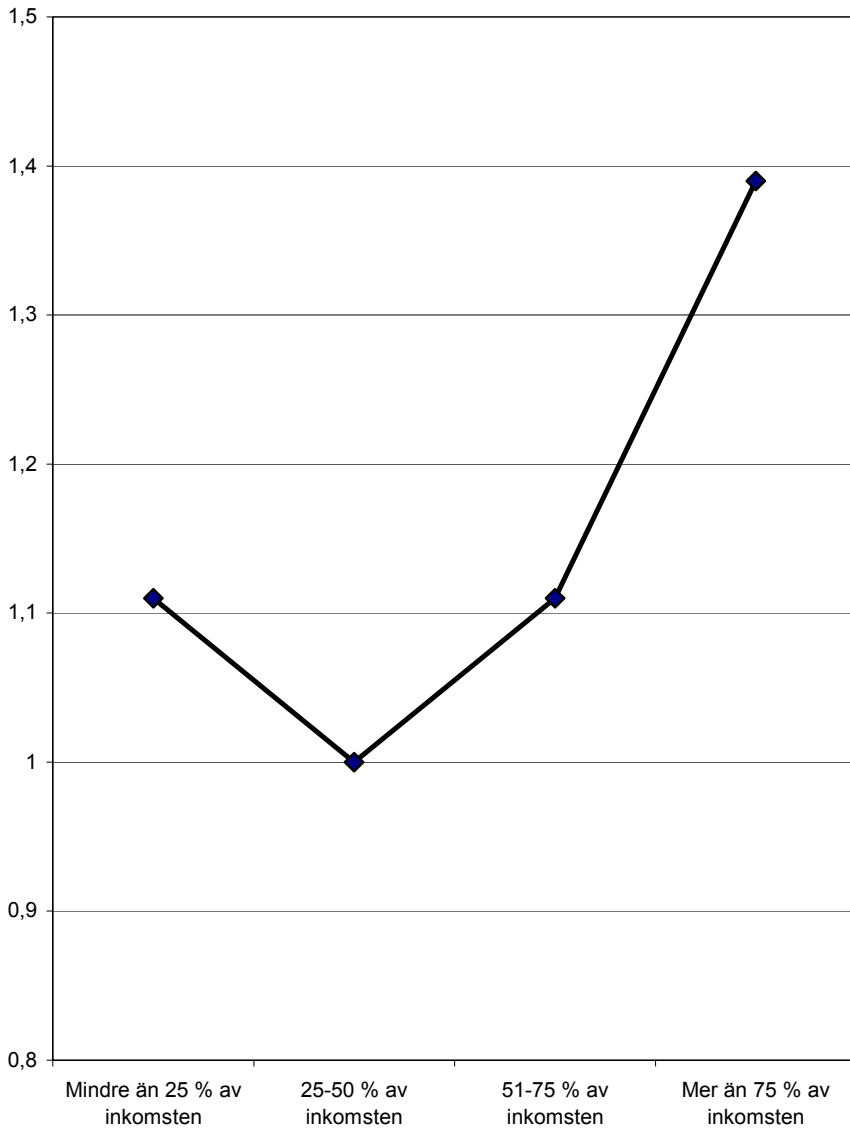

Påverkan av mammans föräldrapenninguttag på benägenheten att skaffa ett tredje barn

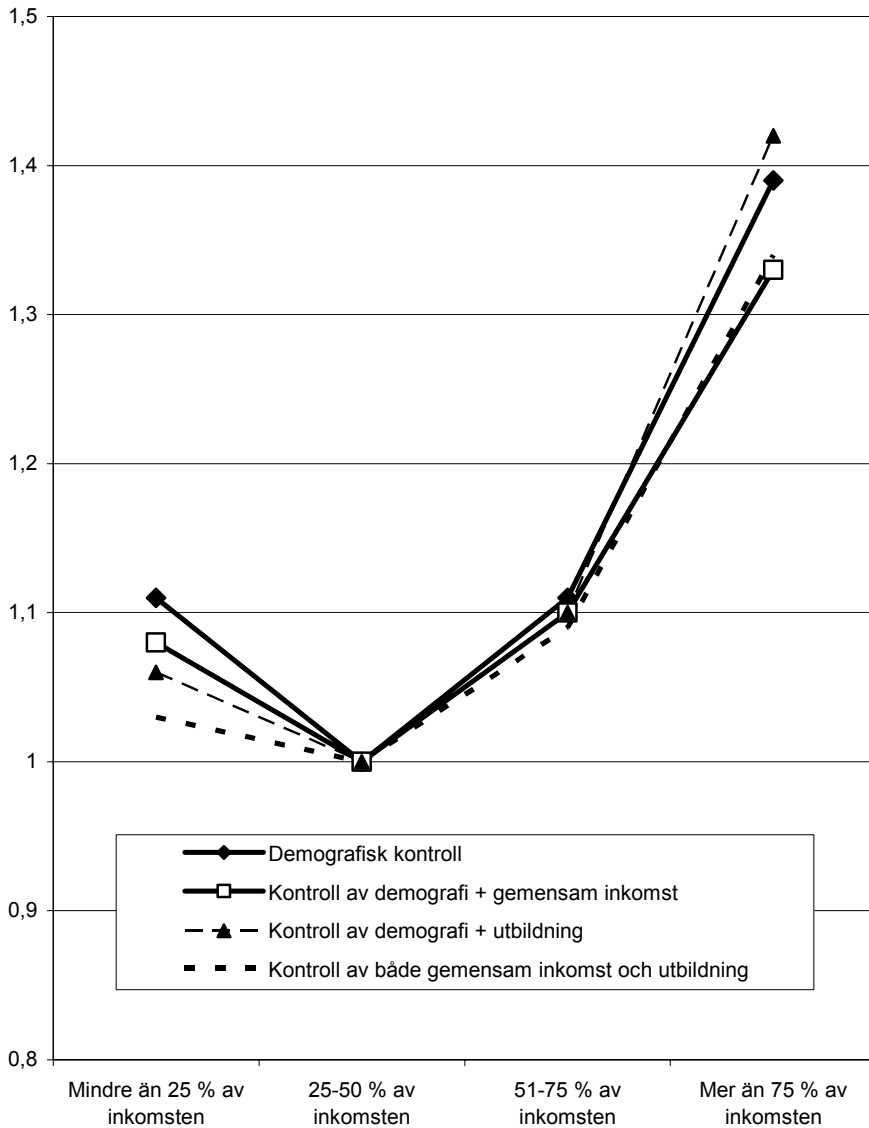
När vi kommer till effekten av mammans föräldrapenninguttag på benägenheten att skaffa ett tredje barn finner vi ett helt annat, nästan motsatt, mönster än det för det andra barnet. Det är inte längre de par där mamman följer det gängse beteendet i föräldrapenninguttag som uppvisar det högsta barnafödandet. De mammor som fått 25–50 procent av sin förvärvsinkomst från föräldrapenningen har här minst benägenhet att skaffa ett tredje barn (figur 7). Ett sådant beteende kan i många fall återspegla en situation där mamman tar ut en relativt kort ledighet för att sedan anse sitt barnafödande som avslutat. De som tagit ut mycket lite eller något mer föräldraledighet har en ungefär 10 procents större benägenhet att skaffa ytterligare ett barn. Allra störst tredjebarnsfruktsamhet har de par där mamman fått mer än tre fjärdedelar av sin inkomst från föräldrapenning. Till en stor del är det troligt att detta rör sig om mammor som förlängt föräldraledigheten efter det andra barnets födelse så att de inte behövt återvända till sitt arbete innan de fått ytterligare ett barn. Detta kan ibland vara en praktisk lösning i situationer då man kanske tillfälligt tycker sig kunna reducera kostnaderna för barnomsorg för de första två barnen eller då det kan vara svårt att omedelbart få plats i barnomsorgen under tiden fram till ett nästa barns födelse. Det kan även finnas svårigheter med att återgå till förvärvsarbete under en kort tid.

Av figur 8 framgår att huvudmönstret kvarstår även efter att vi kontrollerat för föräldrarnas socioekonomiska karakteristika. Benägenheten att få ett tredje barn är mer än 30 procent högre i den lilla grupp där mamman fått den allra största delen av sin förvärvsinkomst från föräldrapenningen. Som nämnts kan detta återspegla en strategi där hon valt att göra ett längre förvärvsarbetsavbrott för att skaffa det antal barn som paret tänkt sig. Lägst benägenhet att skaffa ett tredje barn har de par där mamman gör ett kort föräldrapenninguttag. Det är troligt att sådana mammor åtminstone tillfälligt sett sitt barnafödande som avslutat och därför varit mer inriktade på att återvända till sitt förvärvsarbete. Det delvis U-formade mönster som vi funnit tyder också på att det kan föreligga en viss polarisering i vilka kvinnor som skaffar ett tredje barn, dvs att de med längst och kortast föräldraledighet har högst fruktsamhet. Berindes studie (1999) om vilka kvinnor som skaffar ett tredje barn visar också ett polariseringsmönster. Hon lokaliserar två helt olikartade grupper med en hög benägenhet att få ett tredje barn: en grupp av högutbildade kvinnor och en annan grupp med ett traditionellt familjebeteende.

Figur 7 Påverkan av mammas föräldrapenninguttag på benägenheten att skaffa ett tredje barn

Figur 8 Påverkan av mammas föräldrapenninguttag på benägenheten att skaffa ett tredje barn. Modeller med olika kontroller

Diskussion

Ett av huvudsyftena med denna studie har varit att undersöka om ett ökat engagemang i omsorgen om barnen från pappornas sida kan vara förknippat med en högre fruktsamhet. Vårt huvudresultat stödjer en sådan hypotes: De par där pappan tar del av föräldrapenningen har en större benägenhet att skaffa både ett andra och ett tredje barn än vad andra par har. I stora drag gäller att ju större pappans uttag är desto större är benägenheten att skaffa ytterligare ett barn. Denna slutsats har dock vissa förbehåll.

Vi fann att den positiva effekten av pappans föräldrapenninguttag på fortsatt barnafödande inte gällde när omfattningen på detta uttag blev riktigt stort. De som tar ut mycket ledighet liksom de som inte tar ut någon ledighet alls följer inte normen för hur föräldrapenning brukar användas och det är de som har lägst fruktsamhet.

De samband vi funnit behöver inte nödvändigtvis tolkas i rent kausala termer. Det behöver inte vara så att det är parens faktiska erfarenhet av föräldraledighet under de två åren efter ett barns födelse som *orsakar* de mönster vi finner. Det kan finnas andra bakomliggande faktorer, som vi inte har information om, som påverkar *både* pappans uttag och benägenheten att skaffa ytterligare ett barn. Det är till exempel troligt att de pappor som tar ut föräldraledighet är mer familjeorienterade än andra fäder och därför redan från början varit särskilt intresserade av att skaffa många barn.

När det gäller effekten av mammors föräldraledighetsanvändning finner vi entydigt att de par där mamman använder föräldrapenningen enligt det vanligaste mönstret, dvs under en ledighet motsvarande runt ett års tid, är de som också har störst benägenhet att skaffa ett andra barn. Detta indikerar ett klart samband mellan normen om hur mammor använder sin föräldrapenning och den i Sverige så starka tvåbarnsnormen.

Mönstret av hur mammans föräldraledighetsuttag påverkar tredjebarnsfruktsamheten utgör här en kontrast. Här är det de mammor som tar ut en ovanligt lång föräldraledighet med det andra barnet som har störst benägenhet att skaffa ett tredje barn. I många fall återvänder inte dessa kvinnor till förvärvsarbete mellan andra och tredje barnet. Även här bör man dock vara försiktig med att tolka en sådan effekt i kausala termer. Det är troligt att den återspeglar betendet hos en mindre grupp kvinnor som redan från början planerat en reducerad förvärvsaktivitet för att skaffa det antal barn de vill ha. Det kan också

vara så att det ”blev” ett tredje barn och att det då inte fanns tid att återgå till förvärvsarbete mellan barnen.

Trots vissa förbehåll har vi här kunnat visa att ett måttligt föräldrapenning-uttag från pappans sida verkligen är förknippat med en större benägenhet till fortsatt barnafödande. Detta kan tolkas som en positiv effekt av en fadersroll som förändrats till att bli mer delaktig i omsorgen av barnen. En sådan effekt har tidigare tolkats i termer av att jämställdhet leder till högre fruktsamhet. Vi menar att en sådan slutsats inte kan dras från denna studie, även om motsatsen på inget sätt heller bevisas. För det första utgör pappors föräldrapenninguttag bara en delaspekt av det mycket omfattande begreppet jämställdhet. I våra resultat finner vi dessutom att den positiva effekten av pappors uttag enbart gäller vid måttliga nivåer. De uttag som leder till högre fruktsamhet är därmed de som indikerar pappans delaktighet i familjen. Det vore en övertolkning att se dessa uttag som en indikation på jämställdhet. Vidare ger inte mönstren för mammors föräldrapenninguttag något stöd för att en jämlikt delad föräldraledighet leder till fler barn. Det är i stället mammors långa uttag som är förknippade med hög tredjebarnsfruktsamhet.

Det är även viktigt att komma ihåg att vi inte i denna rapport drar slutsatsen att pappors föräldraledighetsuttag *orsakar* en större benägenhet att skaffa ytterligare barn. Eftersom det finns många faktorer som vi inte kan kontrollera för i våra modeller kan vi inte bevisa en direkt kausal påverkan. Vi nöjer oss därmed med att konstatera *sambandet* mellan föräldraledighetsuttag och benägenheten att skaffa ytterligare barn.

Pappors mönster av föräldraledighetsuttag är i dag stadda i förändring och de kan förväntas fortsätta att förändras även under den närmaste framtiden. Om det blir vanligare att pappor gör långa föräldraledighetsuttag kan vi förvänta oss att effekterna på fortsatt barnafödande kommer att se annorlunda ut än vad de gör i dag. Denna studie, som undersöker föräldrapenninguttag under 1988–99, hittar inga positiva effekter av pappors mycket långa föräldraledigheter på fortsatt barnafödande. Detta kan till del ha att göra med att det fortfarande är ett så pass ovanligt beteende. Om ett sådant beteende blir vanligare är det också möjligt att de familjer som delar lika på föräldrapenningen och därmed på omsorgen av barnen också kommer att ha större möjligheter än andra par att realisera sina barnplaner.

Litteratur

Allison, P. 1984. *Event History Analysis. Regression for Longitudinal Event Data*. Sage University Paper 46, Series: Quantitative Applications in the Social Sciences. Sage publications, Newbury Park.

Andersson, G. 2000. The impact of labour-force participation on childbearing behaviour: Pro-cyclical fertility in Sweden during the 1980s and 1990s. *European Journal of Population* 16: 293–333.

Andersson, G. 2002. Dissolution of unions in Europe: A comparative overview. *Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft* 27: 493–504.

Ahrne, G., och Roman, C. 1997. *Hemmet, barnen och makten. Förhandlingar om arbete och pengar i familjen*. SOU 1997:139. Fritzes, Stockholm.

Berinde, D. 1999. Pathways to a third child in Sweden. *European Journal of Population* 15: 349–378.

Bernhardt, E. 1993. Fertility and employment. *European Sociological Review* 9: 25–42.

Bernhardt, E. 2000. Vad påverkar viljan att bli förälder? *Framtider* Nr. 4: 4–7.

Blossfeld, H.-P., och G. Rohwer. 1995. *Techniques of Event History Analysis Modeling. New Approaches to Causal Analysis*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers, Mahwah, New Jersey.

Buber, I. 2002. *The influence of the distribution of household and childrearing tasks between men and women on childbearing intentions in Austria*. MPIDR Working Paper 2002:4. Max Planck Institute for Demographic Research, Rostock.

Bygren, M., Gähler, M., och Nermo, M. 2004. Familj och arbete. Vardagsliv i förändring. Sid.11–55 i M. Bygren, M.Gähler och M. Nermo (red), *Familj och arbete. Vardagsliv i förändring*. SNS Förlag.

Ds 2001. *Barnafödande i fokus: Från befolkningspolitik till ett barnvänligt samhälle*. Ds 2001:57. Socialdepartementet.

Duvander, A., och Olsson, S. 2001. *När har vi råd att skaffa barn?* RFV analyserar 2001:8. Riksförsäkringsverket.

Duvander, A., och Andersson, G. 2003. *När har vi råd att skaffa fler barn? En studie om hur inkomst påverkar fortsatt barnafödande*. RFV analyserar 2003:8.

Haas, L. 1992. *Equal Parenthood and Social Policy*. State University of New York Press, Albany.

Hoem, B. 1993. The compatibility of employment and childbearing in contemporary Sweden. *Acta Sociologica* 36: 101–120.

Hoem, B. 1998. *Barnafödande och sysselsättning. Upp- och nedgången i fruktsamheten 1985–1997*. Demografiska rapporter 1998:1, SCB.

Hoem, B. 2001. *Varför föds det så få barn?* Demografiska rapporter 2001:1, SCB.

Hwang, C-P., och Lamb, M. E. 1997. Father involvement in Sweden: A longitudinal study of its stability and correlates. *International Journal of Behavioral Development* 21: 621–632.

Joshi, H. 1998. The opportunity costs of childbearing: More than mothers' business. *Journal of Population Economics* 11: 161–183.

Landgren-Möller, E., och Batljan, I. 2002. Fler barn föds igen. *Dagens Nyheter* DN Debatt, 25 september 2002.

le Grand, C., Szulkin, R., och Tåhlin, M. 2001. Lönstrukturens förändring i Sverige. Sid. 121–174 i J. Fritzell, M. Gähler och O. Lundberg (red), *SOU 2001:53. Välfärd och arbete i arbetslöshetens årtionde*. Fritzes, Stockholm.

Mencarini, L., och Tanturri, M. L. 2004. Time use, family role-set and childbearing among Italian working women. *Genus* LX: 111–137.

Nermo, M. 1999. Structured by Gender. *Patterns of Sex Segregation in the Swedish Labour Market. Historical and Cross-national Comparisons*. Swedish Institute for Social Research, Dissertation Series 41. Stockholm University.

Nordh, S., och Oláh, L. Sz. 2002. Ny forskarrapport: Pappaledighet minskar skilsmässor. *Dagens Nyheter* DN Debatt, 26 juni 2002.

Nyman, H., och Pettersson, J. 2002. *Spelade pappamånaden någon roll?* RFV analyserar 2002:14

Oláh, L. Sz. 2003. Gendering fertility: Second births in Sweden and Hungary. *Population Research and Policy Review* 22: 171–200.

Persson, L. 2001. *Arbetsmarknadsstatus och fruktsamhet. Påverkar anknytningen till arbetsmarknaden kvinnors och mäns barnafödande?* Demografiska rapporter 2001:2, SCB.

RFV. 1986. *Föräldraförsäkringen 1985*. Riksförsäkringsverket.

RFV. 1997. *Socialförsäkring 1995 och 1996*. Fritzes och Riksförsäkringsverket.

RFV. 1999. *Socialförsäkringsboken 1999*. Riksförsäkringsverket.

RFV. 2003. *Socialförsäkringsboken 2003*. Riksförsäkringsverket.

SCB. 2001. *Arbetskraftsundersökningen. Grundtabeller. Fjärde kvartalet 2000*. Statistiska centralbyrån.

SCB. 2002. *Hur många barn får jag när jag blir stor? Barnafödande ur ett livsperspektiv*. Demografiska rapporter 2002:5.

SCB. 2003. *Tid för vardagsliv. Kvinnors och mäns tidsanvändning 1990/91 och 2000/01*. Levnadsförhållanden rapport 99.

Sundström, M., och Stafford, F. 1992. Female labour force participation, fertility and public policy in Sweden. *European Journal of Population* 8: 199–215.

Thomson, E. 1997. Couple childbearing desires, intentions, and births. *Demography* 34: 343–54.

Thomson, E. och Hoem, J. 1998. Couple childbearing plans and births in Sweden. *Demography* 35: 315–22.

Appendix A

Exponering för risk att skaffa ett andra och ett tredje barn

Månader under risk för att skaffa ett andra och ett tredje barn. Frekvenser i procent för varje variabel

<i>Variabel</i>	<i>Ettbarnsföräldrar</i>	<i>Tvåbarnsföräldrar</i>
<i>Pappans föräldrapenninguttag</i>		
Inget uttag	13,8	11,7
Mindre än 3 % av inkomsten	38,6	39,6
3–10 % av inkomsten	31,0	33,2
11–25 % av inkomsten	12,7	12,6
Mer än 25 % av inkomsten	3,9	2,9
<i>Mammans föräldrapenninguttag</i>		
Mindre än 25 % av inkomsten	5,0	3,9
25–50 % av inkomsten	40,1	40,3
51–75% av inkomsten	40,7	40,8
Mer än 75 % av inkomsten	14,1	15,0
<i>Parets gemensamma inkomst</i>		
Låg inkomst	24,2	20,3
Mellaninkomst	55,4	63,7
Hög inkomst	16,4	13,2
Mycket hög inkomst	4,1	2,8
<i>Kvinnans utbildningsnivå</i>		
Grundskola	12,6	11,2
Gymnasium	59,9	58,5
Eftergymnasial	27,5	30,3
<i>Mannens utbildningsnivå</i>		
Grundskola	19,4	18,8
Gymnasium	55,5	52,8
Eftergymnasial	25,1	28,3

<i>Variabel</i>	<i>Ettbarnsföräldrar</i>	<i>Tvåbarnsföräldrar</i>
<i>Kvinnans ålder</i>		
19–21 år	0,7	0,0
22–24 år	6,8	0,6
25–27 år	16,6	5,6
28–30 år	22,8	15,8
31–33 år	20,9	24,7
34–36 år	14,8	24,9
37–39 år	10,2	18,0
40–42 år	7,1	10,3
<i>Åldersskillnad i paret</i>		
Kvinnan 5+ år ålder	1,4	0,9
Kvinnan 1–4 år ålder	10,3	8,2
Mindre än 1 års skillnad	20,9	21,8
Mannen 1–4 år ålder	42,6	48,3
Mannen 5+ år ålder	24,7	20,8
<i>Yngsta barnets ålder</i>		
2 år	24,5	11,4
2,5 år	18,1	10,8
3 år	23,4	19,5
4 år	12,4	15,9
5 år	7,9	12,9
6–7 år	9,0	18,6
8–9 år	4,4	10,8
<i>Kalenderår</i>		
1988–89	11,8	7,6
1990–91	14,5	12,3
1992–93	17,3	16,7
1994–95	18,6	20,6
1996–97	18,8	21,4
1998–99	19,0	21,4

Appendix B

Tabeller med fullständiga resultat

Tabell B1 Modeller som underlag för figurerna 1, 2, 5 och 6.
Effekter på benägenhet för ettbarnsföräldrar att skaffa ett
andra barn: Relativa risker för varje variabel

	<i>Demo- grafisk kontroll</i>	<i>Kontroll av demografi + gemen- sam inkomst</i>	<i>Kontroll av demografi + utbild- ning</i>	<i>Kontroll av både gemen- sam inkomst och utbildning</i>
<i>Pappans föräldrapenninguttag</i>				
Inget uttag	1,00	1,00	1,00	1,00
Mindre än 3 % av inkomsten	1,16	1,13	1,16	1,13
3–10 % av inkomsten	1,23	1,19	1,21	1,18
11–25 % av inkomsten	1,26	1,23	1,21	1,17
Mer än 25 % av inkomsten	0,93	0,97	0,90	0,94
<i>Mammans föräldrapenninguttag</i>				
Mindre än 25 % av inkomsten	0,91	0,89	0,84	0,84
25–50 % av inkomsten	1,00	1,00	1,00	1,00
51–75% av inkomsten	1,04	1,05	1,05	1,06
Mer än 75 % av inkomsten	0,93	0,96	0,93	0,96
<i>Parets gemensamma inkomst</i>				
Låg inkomst		0,84		0,83
Mellaninkomst		1,00		1,00
Hög inkomst		1,08		0,98
Mycket hög inkomst		1,26		1,05
<i>Kvinnans utbildningsnivå</i>				
Grundskola			0,75	0,75
Gymnasium			1,00	1,00
Eftergymnasial			1,23	1,23
<i>Mannens utbildningsnivå</i>				
Grundskola			0,89	0,89
Gymnasium			1,00	1,00
Eftergymnasial			1,20	1,18

	<i>Demo- grafisk kontroll</i>	<i>Kontroll av demografi + gemen- sam inkomst</i>	<i>Kontroll av demografi + utbild- ning</i>	<i>Kontroll av både gemen- sam inkomst och utbildning</i>
<i>Kvinnans ålder</i>				
19–21 år	0,64	0,73	0,83	0,93
22–24 år	0,91	0,97	1,04	1,10
25–27 år	1,01	1,04	1,09	1,11
28–30 år	1,00	1,00	1,00	1,00
31–33 år	0,91	0,88	0,85	0,84
34–36 år	0,68	0,64	0,62	0,60
37–39 år	0,43	0,39	0,37	0,36
40–42 år	0,19	0,17	0,16	0,15
<i>Åldersskillnad i paret</i>				
Kvinnan 5+ år äldre	1,01	1,04	1,10	1,14
Kvinnan 1–4 år äldre	0,94	0,95	0,97	0,97
Mindre än 1 års skillnad	1,00	1,00	1,00	1,00
Mannen 1–4 år äldre	0,95	0,94	0,96	0,95
Mannen 5+ år äldre	0,75	0,73	0,77	0,75
<i>Yngsta barnets ålder</i>				
2 år	1,00	1,00	1,00	1,00
2,5 år	0,64	0,64	0,64	0,63
3 år	0,80	0,81	0,83	0,84
4 år	0,61	0,62	0,65	0,66
5 år	0,41	0,42	0,45	0,46
6–7 år	0,25	0,26	0,28	0,29
8–9 år	0,12	0,13	0,14	0,14
<i>Kalenderår</i>				
1988–89	1,00	1,00	1,00	1,00
1990–91	1,02	1,01	1,01	1,00
1992–93	1,01	0,98	0,99	0,97
1994–95	0,96	0,94	0,93	0,92
1996–97	0,82	0,82	0,79	0,80
1998–99	0,78	0,78	0,75	0,76

Tabell B2 Modeller som underlag för figurerna 3, 4, 7 och 8.
Effekter på benägenhet för tvåbarnsföräldrar att skaffa ett tredje barn: Relativa risker för varje variabel

	<i>Demo- grafisk kontroll</i>	<i>Kontroll av demografi + gemensam inkomst</i>	<i>Kontroll av demografi + utbildning</i>	<i>Kontroll av både gemensam inkomst och utbildning</i>
<i>Pappans föräldrapenninguttag</i>				
Inget uttag	1,00	1,00	1,00	1,00
Mindre än 3 % av inkomsten	1,01	1,06	0,99	1,04
3–10 % av inkomsten	1,04	1,10	1,00	1,07
11–25 % av inkomsten	1,13	1,18	1,02	1,07
Mer än 25 % av inkomsten	1,11	1,10	1,00	0,99
<i>Mammans föräldrapenninguttag</i>				
Mindre än 25 % av inkomsten	1,11	1,08	1,06	1,03
25–50 % av inkomsten	1,00	1,00	1,00	1,00
51–75% av inkomsten	1,11	1,10	1,10	1,09
Mer än 75 % av inkomsten	1,39	1,33	1,42	1,34
<i>Parets gemensamma inkomst</i>				
Låg inkomst		1,24		1,26
Mellaninkomst		1,00		1,00
Hög inkomst		1,10		0,94
Mycket hög inkomst		1,42		1,10
<i>Kvinnans utbildningsnivå</i>				
Grundskola			0,86	0,85
Gymnasium			1,00	1,00
Eftergymnasial			1,54	1,55
<i>Mannens utbildningsnivå</i>				
Grundskola			0,94	0,92
Gymnasium			1,00	1,00
Eftergymnasial			1,22	1,22

	<i>Demo- grafisk kontroll</i>	<i>Kontroll av demografi + gemensam inkomst</i>	<i>Kontroll av demografi + utbildning</i>	<i>Kontroll av både gemensam inkomst och utbildning</i>
<i>Kvinnans ålder</i>				
19–21 år	3,12	2,86	4,16	3,83
22–24 år	1,75	1,65	1,99	1,87
25–27 år	1,31	1,29	1,41	1,39
28–30 år	1,00	1,00	1,00	1,00
31–33 år	0,81	0,82	0,72	0,74
34–36 år	0,64	0,64	0,52	0,53
37–39 år	0,36	0,36	0,28	0,28
40–42 år	0,17	0,16	0,12	0,12
<i>Åldersskillnad i paret</i>				
Kvinnan 5+ år äldre	1,42	1,33	1,52	1,43
Kvinnan 1–4 år äldre	1,22	1,22	1,27	1,24
Mindre än 1 års skillnad	1,00	1,00	1,00	1,00
Mannen 1–4 år äldre	0,89	0,90	0,91	0,92
Mannen 5+ år äldre	0,81	0,81	0,83	0,83
<i>Yngsta barnets ålder</i>				
2 år	1,00	1,00	1,00	1,00
2,5 år	0,65	0,65	0,65	0,65
3 år	0,79	0,79	0,82	0,82
4 år	0,85	0,86	0,91	0,90
5 år	0,79	0,79	0,87	0,86
6–7 år	0,54	0,55	0,62	0,62
8–9 år	0,32	0,32	0,39	0,39
<i>Kalenderår</i>				
1988–89	1,00	1,00	1,00	1,00
1990–91	1,04	1,04	1,05	1,05
1992–93	0,89	0,90	0,90	0,91
1994–95	0,67	0,67	0,67	0,69
1996–97	0,47	0,47	0,47	0,47
1998–99	0,48	0,47	0,47	0,48